

RADYO - TELEVİZYON PROGRAM TÜRLERİ

RADYO-TELEVİZYON YAPIM VE YAYINCILIĞI-	3
AMACINA GÖRE RADYO PROGRAMLARI-.....	3
KAPSAMA ALANLARINA GÖRE RADYO PROGRAMLARI-	12
YAPIM BİÇİMLERİNE GÖRE RADYO PROGRAMLARI-	17
İZLEYİCİ ÖZELLİKLERİNE GÖRE RADYO PROGRAMLARI-.....	20
STÜDYO PROGRAMLARI-	25
SÖYLEŞİ VE AÇIK OTURUM PROGRAMLARININ HAZIRLIKLARI-	25
MÜZİK-EĞLENCE, YARIŞMA VE AKTÜALİTE PROGRAMLARININ ÖZELLİKLERİ-	31
Müzik-Eğlence ve Yarışma Programlarının Özellikleri-.....	31

Aktüalite Programlarının Özellikleri-	37
EĞİTİM-KÜLTÜR PROGRAMLARININ HAZIRLIKLARI-	40
Eğitim-Kültür Programlarının Özellikleri-	40
Araştırma Teknikleri-	43
HABER VE SPOR PROGRAMLARI-	49
Haber ve Spor Programlarının Özellikleri-	49
REKLAM VE TANITIM PROGRAMLARI-	55
ÇOCUK PROGRAMLARI-	62
DRAMALAR VE BELGESEL PROGRAMLAR-	67
DRAMA PROGRAMLARI-	67
BELGESEL PROGRAMLAR-	92
Yazılı ve Görsel Malzeme Toplama-	98
Belgesel Çekimi ve Seslendirmesi-	100

RADYO-TELEVİZYON YAPIM VE YAYINCILIĞI

AMACINA GÖRE RADYO PROGRAMLARI

Eğitim Programları

Eğitim programlarında amaç, iletişimin bilgi verme işleviyle bağlantılı bir yayın türü oluşturmaktır. Çağımızda haber alma, toplumların en doğal haklarından sayılmakta özellikle demokratik düzene sahip ülkelerde bu haklar yasa kapsamına alınarak korunmaktadır. Radyonun haber işlevinin kalkınmakta olan ve gelişmemiş ülkelerdeki önemi diğer kitle haberleşme araçlarına göre çok **daha fazladır**. Çünkü bu ülkelerde okuma yazma oranının başka bir deyişle temel eğitimin düşük olması radyonun halkı aydınlatma ve haber vermedeki önemini artırmaktadır. Radyo bu işlevlerini yerine getirirken her şeyden önce objektif olmalıdır.

Eğitim programlarında dikkat edilecek nokta, bu tür programların düzgün konuşan, izleyicinin güvendiği, inandığı ve otorite olarak kabul edilen kişiler tarafından sunulmasına özen gösterilmesidir.

Kültür Programları

Radyo yayınlarındaki eğitim işlevini gerçekleştirmek üzere radyo yayınları arasında, eğitim ve kültür amaçlı programlara yer verilir. Ancak ticari amaçlı radyo kanallarında bu tür yayınlar çok az denecek orandadır. Edebiyat, resim, heykel, müzik, sinema, tiyatro, dans gibi konular kültür programlarının malzemesini oluşturabilir.

Drama Programları

Drama programları denince aklımıza ilk gelen şey radyonun altın yıllarında büyük bir dinleyici kitlesine sahip olan "arkası yarın" ve "radyo tiyatrosu" adlı programlardır. Televizyonun yaygınlaşmasıyla birlikte insanlar televizyona yönelmeye başladılar ve böylece duyararak takip ettikleri radyo oyunları ile geliştirdikleri hayal gücünü zayıflattılar.

Dramatik programlar her türlü ayrıntıların planlandığı, senaryosunun önceden yazıldığı program türleridir. Drama programı yaparken konu seçimi önemlidir. Seçtiğiniz konunun ilginç olması, hedef kitlenin herhangi bir sorununu dile getirmesi, bu soruna çözüm araması ya da izleyiciyi yaşadığı mekândan alıp yaratılan hayal dünyasına götürebilecek şekilde tasarlanmaları gerekir.

Radyo oyunlarında karakterlerin portresi diyaloglarla verilir. Karakterler, oyunda çizdikleri kişilikleriyle dinleyicinin programı takip etmesini sağlayan en önemli faktördür. Karakterlerin dinleyicilerin beklentilerini, yaşam felsefesini iyi yansıtması gerekir.

Oyunun kahramanı ve karşısına çıkan engellerle mücadelesinde dinleyiciye belli bir tarafı tutma şansı tanınmalı, karakterler arasındaki gerilim, oyunun sonuna kadar götürülebilir. Karakterlerin konuşması kişiliklerine uygun olmalıdır. En küçük bir duygu belirtisi bile ses ve sözle verilebilir. Radyo oyunlarında konuşma dili kullanılmalıdır. Diyalog cümleleri mümkün olduğu kadar kısa, sade ve anlaşılır olmalıdır.

Müzik - Eğlence Programları

Radyo yayınlarının genel amacı ne olursa olsun, müzik ve eğlence türü programlara her radyo kanalında rastlanır. Hatta denilebilir ki müzik ve eğlence yayınlarının amacı, diğer yayınların izlenmesi için de bir araçtır. Özel radyolarda reklam almak ana amaç olduğu için yayınların izlenmesini sağlamak üzere müzik ve eğlence türü programlara ağırlık verilir.

Müzik, radyonun **üç ayağından** biridir. Konuşma ve efektler, sesin sacayağını oluşturur. Müziği uygun yerde kullanmak gerekir. Her boşluğa müzik sıkıştırılmazsınız. İyi seçilmiş, zamanlaması uygun bir müzik parçası programınıza çok şey katar. Uygun olmayan bir müzik ise dinleyiciyi çileden çıkarır. Bir anlamda müzik dinleyicinin ruh halini düzenler. Şunu belirtmekte yarar var ki donanımlı, gelişmiş radyo istasyonlarında her şey bilgisayar denetiminde yürütülmektedir. Örneğin müzik parçalarının hangi sırayla çalınacağı, reklamların ne zaman gireceği ve program süresinin belirlenmesi radyoculuğa özel bilgisayar yazılımlarıyla sağlanmaktadır.

Haber Programları

Verilmek istenen iletinin bir ya da iki sesle anlatıldığı programlardır. Bir anlamda haber programları düz programlardır. Yani anlatımın ağırlıklı olarak kullanıldığı müzik ve efektlere çok özel durumlarda başvuru yapılan programlardır.

Bu tür yayınlar, dar anlamı ile haber bültenlerinden daha kapsamlı, bir anlamda aydınlatıcı, eğitici nitelikteki haber programlarından oluşmaktadır. Bir kitle iletişim aracı olan radyonun temel işlevlerinden biri haber vermek, toplumu aydınlatmaktır. Her radyo kanalının yayınlarında önce yönetim sonra da radyo kanalının benimsediği yayın formatına bağlı olarak uzun ve kısa haber bültenleri yer alır. Hemen hemen her radyo kanalında günde iki **üç kez** uzun haber bültenleri ve her saat başı da kısa haber bültenleri vardır. Özel radyo kanalları içerisinde habere **daha fazla** ağırlık veren hatta sadece haber yayını yapan radyolar da vardır.

Spor Programları

Radyo programları içinde belki de gelişen medyaya karşı önemini korumayı başaran radyo programlarından biri spor programlarıdır. Özellikle yerel radyolar buldukları yerdeki spor olaylarından haberdar olmak isteyen sporseverler için iyi birer haber kaynağıdır.

Radyoda hazırlanan spor programlarını dört gruba ayırırız:

- ⦿ Temel stüdyo programı,
- ⦿ Bültenler,
- ⦿ Olayın canlı aktarımı ve spor karşılaşmalarının canlı yayını,
- ⦿ Bunlardan her birinin diğeri ile gerçekleştirildiği çeşitli kombinasyonlarla birlikte hazırlanan programlardır.

Temel stüdyo programları tamamı spor olacak şekilde ya da spor ve müzik karışımı olacak şekilde iki farklı yöntemle hazırlanabilir.

Bültenlerde yapılan iş ise televizyon kanalları ya da gazete haberlerindeki spor haberlerinin esas alınarak sunumun yapılmasıdır.

Reklam Programları

Radyolarda iki türlü reklamla karşılaşırız. Birincisi radyonun kendi istasyonunun ve programlarının reklamı; diğeri de farklı ürün ve hizmetlerin tanıtım reklamıdır. Reklamda amaç ürünün satışını artırmak, kazanç sağlamaktır. Bilindiği gibi radyo görsel bir medya değildir. Radyoda dinleyicinin hayal gücüne seslenen reklamlar etkili olur. Radyo reklamları insanların kafasında imaj oluşturmadığı sürece başarılı olamaz.

Radyo reklamları için başvuru formatları şöyle sıralayabiliriz:

Düz anons: Tek bir spikerin reklamı seslendirmesi ile yapılır. Etkiyi artırmak için zaman zaman ünlü kişilerin seslerinden de yararlanır.

Donut format: Bu formatta düz anonstan farklı olarak müzik kullanılır.

Diyalog ve ses efektleri: Bir ya da birden fazla spiker reklamı sunar. Bunlara ek olarak müzik ve ses efektleri de kullanılır.

Müzikli veya cingil format: Müzik, reklamın algılanmasını kolaylaştırdığı gibi iyi bir cingilla da reklamın kalıcılığı sağlanır. Cingil: reklamı yapılacak ürün ya da hizmet için özel olarak bestelenmiş reklamı yapılan ürün ya da hizmetin üstünlüklerini anlatan sözlü müzik parçalarıdır. Bir anlamda cingillar hareketli ve ritmik müzik parçalarıdır. Bazen reklamın tümü cingil olabilir.

Mizah: Mizah hangi formatta olursa olsun reklamın etkisini artırmak için sıkça başvuru yöntemlerdendir.

KAPSAMA ALANLARINA GÖRE RADYO PROGRAMLARI

Yerel Radyo Programları

Küçük bir yerleşim alanına seslenen yerel radyoların sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Günümüz radyoculuğu, yerel programların yayınlanmasını daha ilgi çekici duruma getirmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren ülkemizde yayın yapan iki bine yakın özel radyo istasyonu bulunmaktadır. Bu konuyla ilgili olarak özel radyoculuğun olduğu ülkelerde küçük dinleyeci kümelerine seslenen programlar oldukça fazladır.

Yerel radyolar, küçük yerleşim yerlerindeki insanların sorunlarına eğilen, dilek ve şikâyetlerine yer veren yayınlar yapmakta o insanların sesi olmaktadır. Yerel radyolarda genellikle canlı yayın yapılır. Dinleyici kitlesi ile telefon, faks, mektup, e-posta gibi iletişim kanalları ile daha içten ilişkiler kurulabilir. Radyo kanalında çalışanlarının sayısının az olması da herkesin birbirini tanıdığı rahat bir ortam oluşturur. Bu tür programlarda sık sık yarışmalar düzenlenerek yarışmacılara ödülleri dağıtılır. Bu tür programlar sponsorlar tarafından desteklenir. Programların yerel olmasının yanında; özel radyolardaki reklamlar da yerellik özelliği taşır. Bu reklamlarda yerel mal ve hizmetlerin tanıtımı ön plana çıkar.

Bölgesel Radyo Programları

Radyo verici gücünün bir bölgeyi kapsamaması durumunda bölgesel yayından söz edebiliriz. Bu radyo istasyonlarının yayınlayacağı programlarda bölgesel gereksinimler dikkate alınır. Belli bir bölgede yayın yapan bölge radyoları öncelikle o bölgede yaşayan insanların sorunlarını sıkıntılarını dile getiren programlara yer verir. Bunun yanında bölgesel turizm ile ilgili programlar, bölgenin üretim ve sanayi kesimi ile ilgili mesajların yer alacağı programlara da yer verir.

Bölgesel nitelikte yayın yapan radyolar arasında, TRT'nin Erzurum, Antalya, Çukurova, Trabzon, GAP ve Diyarbakır Radyosu sayılabilir.

Verici gücü yüksek ve verici yönelmesi tüm yurdu kapsayan radyo istasyonlarındaki programlar ulusal nitelikteki programlardır. Burada verici gücünün tüm ülkeyi kapsamaması zorunludur.

Ulusal radyo programları hedef kitle olarak tüm vatandaşları belirlediği için bu radyolarda yayınlanan programlar da sadece bir bölge insanını ilgilendiren nitelikte olamaz. Örneğin, ulusal bir radyoda bir yörenin tarım sulama problemleri gibi sadece belli bir kesimi ilgilendiren programlar yapılamaz.

Türkiye radyoları **1964 yılında** başlayan TRT dönemine, 15 istasyon sayısı ve **100.5 saatlik** bir yayın süresi ile girdi. Ayrıca yurt dışı için **16 saatlik** yayın yapılıyordu. Ulusal radyoların birden fazla yerde vericileri bulunur ve bu vericiler yerel ve bölgesel radyolara göre daha yüksek kilovat değerlerine sahip olduklarından uzak mesafelere yayını ulaştırırlar.

Uluslararası Radyo Programları

Radyo istasyonlarının kapsama alanları ile ilgili bir başka yayın türü, yurt dışı yayınlardır. BBC tarafından **ilk kez 1924 yılında** ülke dışına başlatılan bu yayınlar, propaganda yayınları olarak da adlandırılmaktadır.

Gelişmiş ülkelerin çoğunun yurt dışına yönelik yayınları vardır. Bu yayınlarda hem o ülkenin kendi dilinde hem de seslendiği ülkenin dilinde yayın yapılmaktadır. Yurt dışı yayınlarda programlar, **daha çok** yayın yapılan ülkelerdeki toplumlara propaganda yapmak amacı ile hazırlanır. Hazırlanan programlarda dış ülkelerde yaşayan vatandaşların, gereksinim, beğeni ve istekleri dikkate alınır. Yurt dışına yönelik olarak yapılacak programlarda konuların içeriği, işleniş biçimi, kullanılacak malzemeler yönünden doğal olarak farklılıklar vardır.

Ülkemizde bu tür yayınlar Kamu hizmeti yayıncılığı görevi gören TRT'nin "Türkiye'nin Sesi (Voice of Turkey/VOT)" adı ile yaptığı radyo yayınları ile sürdürmektedir. **1938 yılında** başlayan yurt dışı yayınları bugün Türkçe dışında 24 dilden yayınlanmaktadır. Dört kıtada bulunan farklı ülkeye, kendi dillerinde yayın yapan Türkiye'nin Sesi Radyosu (TSR/VOT), bu yayınların önemli bir kısmını TRT-INT yayını olarak Türki Cumhuriyetlere, Balkan ülkelerine ve diğer komşularımıza yönelik olarak sürdürmektedir.

TRT, dünyada **en çok** dilde ve en geniş alanda yayın yapan uluslararası yayıncı kuruluşlardan birisidir. TRT'nin uluslararası yayınlarında Türkiye ile gönül bağı olan soydaşlarımıza ve diğer milletlere hem Türkiye hem de buldukları ülkeler ile ilgili haber ve programlar sunulur. Böylece soydaşlarımızla ve komşularımızla iyi ilişkilerimizin geliştirilmesi sağlanır.

Ülkemizde özel radyoların büyük çoğunluğu internet aracılığı ile de yayınlarını tüm dünyaya yayınlamaktadır. TRT ve Türkiye Polis Radyoları da internet yayıncılığını uygulamaya başlamıştır.

TRT radyoları, karasal vericilerle yayın yapmalarının yanında TÜRKSAT 1C uydusundan da yayın yapmaktadır. Ayrıca, Diyarbakır GAP ile Turizm Radyoları da uydu yolu ile de yayınlarını vermektedirler. Yayınların tümü internet üzerinden de yayınlanmaktadır.

YAPIM BİÇİMLERİNE GÖRE RADYO PROGRAMLARI

Düz Programlar

Radyoda yer alan programlar, belirli biçimlerde hazırlanır. Bunlar tek veya iki sesli düz konuşmalar, röportaj, oyun, dramatik yapım, bulmaca, yarışma, karma gibi değişik biçimlerde olabilir. Programın amacı ya da içeriği ile bağlantılı olarak yapım biçimi de belirlenir. Örneğin amacı haber verme olan bir yayının hazırlanış ve sunuş biçimi tek ya da iki sesli düz konuşma şeklinde olacaktır.

Bu tür programlarda verilmek istenen mesaj bir ya da iki sesle anlatılır. Müzik ve efekt az kullanılır.

Çok Sesli Programlar

İkiden fazla sesin yer aldığı program yapım türüdür. Bu türe örnek olarak açık oturum, yuvarlak masa, forum, panel gibi çok kişinin katıldığı söz programları verilebilir. Bu programlarda bir konunun derinlemesine ele alınarak uzunca bir sürede ki bu süre 30 dakikadan başlayarak 60 dakikaya da çıkabilir, ikiden fazla kişinin katılımı ile gerçekleşir. Programa katılan kişiler yazılı olarak hazırlanabilecekleri gibi yazılı olmayan bir biçimde de konuşmaya katılabilirler.

Karma Programlar

Bu tür programlarda, yukarıda belirtilen çeşitli yapım türleri yer alır. Özellikle kuşak yayınlarında görülen bu yapım biçiminde tek sesli (sohbet), röportaj, oyun, müzik gibi değişik biçimler kullanılır. Bazen özel eğlence programlarının yapım biçimi olarak da karma yapım kullanılmaktadır. Bu tür programlarda müzik, kısa oyunlar, fıkralar ve röportajlara yer verilmektedir.

İZLEYİCİ ÖZELLİKLERİNE GÖRE RADYO PROGRAMLARI

Cinsiyete Göre Radyo Programları

Toplumunu oluşturan iki ayrı cins olan kadın ve erkeğin ilgi alanları, beğenileri, istekleri farklıdır. Toplumsal yaşamdaki farklılık, özellikle kadının anne, ev kadını ve çalışan kadın olarak sorumlulukları ile çevresine olan ilgisinin erkeğin ilgisinden farklı olduğu ortadadır. Sağlık, çocuk bakımı, yemek ve ev ekonomisi ile ilgili konular genelde kadın izleyicilerin ilgi gösterdikleri programlardır.

Yaş Gruplarına Göre Radyo Programları

Radyo dinleyicilerini sınıflandıran önemli bir özellikte değişik yaş gruplarının radyo dinleme olanağına sahip olmalarıdır. Bu durum göz önüne alınarak radyo yayınları belirli yaş ve kümelere ayrılmıştır. Çocuk, gençlik, yetişkin ve yaşlı kümeye seslenen programlar yaş kistası göz önüne alınarak hazırlanan yayınlardır. Bu programlar içerisinde en yaygın olanı çocuklara yönelik olanlardır. Okul öncesi yaştan başlayarak, 14-15 yaşlarına değin yapılan programlar da farklı yaştaki çocukların, gereksinimleri karşılanmaya çalışılır. Bu tür programlarda hedef kitlenin ilgisini çekecek program formatları kullanılır. Çocuklar eğlendirilirken eğitmeye de çalışılır.

Mesleklere Göre Radyo Programı

Toplumda yaşayan insanlar değişik meslek gruplarına mensuptur. Mesleklerin çeşitli olması belirli mesleklere göre yayın yapılmasını zorunlu kılar. Özellikle toplum içinde ağırlık kazanan ve eğitim gerektiren mesleklerle ilgili yayınlara yer verilmelidir. Örneğin, öğretmen, doktor gibi toplumda oldukça geniş yeri olan mesleklerle ilgili yapılacak programlar ilgi çekecektir. Bunlar dizi, sürekli yayınlar olabileceği gibi tek bölümlük yayınlar şeklinde de görülebilir.

Yerleşme Birimlerine Göre Programlar

Yerleşim birimleri arasındaki farklılık yayınlara da yansır. Kenttsel yaşantının sorunları, gereksinme, beğeni ve ilgisi ile kırsal kesimde yaşayan insanların sorun, gereksinme, beğeni ve ilgisi birbirinden farklıdır.

Kırsal kesimde yaşayan üretici olarak topluma katkısı olan, bu dinleyici kümesinin gerek temel eğitim açısından eksikliği gerekse gelişen teknolojinin buluşlarından üretimde yararlanmaları gereği ve gerekse evrende olup bitenden haberder edilmelerini sağlamak amacıyla bu kesime özgü özel yayınların yapılması gerekmektedir.

Eğitim ve Kültür Düzeyine Göre Programlar

Bireyin toplumsal ve ekonomik düzeyini belirleyen en önemli etkenlerden birisi de almış olduğu eğitimidir. Radyoda verilen bir iletinin dinleyici tarafından etkili biçimde alınabilmesi dinleyicinin eğitim düzeyi ile doğru orantılıdır.

STÜDYO PROGRAMLARI

SÖYLEŞİ VE AÇIK OTURUM PROGRAMLARININ HAZIRLIKLARI

Söyleşi ve Açık Oturum Programlarının Özellikleri

Televizyonda açık oturum programlarına diğer program türlerine göre **daha az** ilgi gösterilir. Bunun nedeni, toplumumuza "düşünce tartışmasının" önemi yeterince anlatılamamış olmasından kaynaklanmaktadır.

Açık oturum programları, izleyiciler tarafından yeterli ve tatmin edici bulunmamaktadır. Tartışma programlarının yeterince izleyici bulabilmesi için, konunun toplumun gündemi içerisinde, herkesin ilgilendiği konular arasından seçilmesi gerekmektedir.

Açık oturumu sunacak kişinin, toplumun geneli tarafından tartışmalı ve taraf olarak bilinenler arasından seçilmemesi gerekir. Kişiliği ve konuşma biçimiyle, izleyici üzerinde iyi etki bırakan sunucuların seçilmesi, programları izlenir duruma getirir.

Program yapımında temel ilke halka hizmet olmalıdır. Unvanlarına bakmadan, konu hakkında yeterli bilgi ve deneyimi bulunan kişiler ekrana taşınmalıdır.

Açık oturum programlarında, dekor basit olmalı ve konuya ters düşmemelidir. Programa katılacak kişilerin erkek ve kadın olarak sayıları ışık uzmanlarına bildirilmeli, ışık sorunlarına yol açmamalıdır.

Program Akış Metni

Akış metni (program akışı diye geçer), yalnızca akış plânını içeren bir programın yalnızca belli parçalarını sıralayan metinler; programın akışını, kameranın göstereceklerini ve yaklaşık olarak söylenecekleri içerir. Tüm programların bir akış plânı, formatı vardır. Ancak çoğu program, akış plânının dışında ayrıntılı metinler gerektirir. Bazı programlar ise, programın türü gereği ayrıntılı bir metin yazılmasını olanaksızlaştırır. Tüm konuşma ve gösterilecekler, metinde bulunmasa da bu tarz metinler yönetmen ve programda yer alan sunucu ve yapım ekibine yol gösterici olurlar. Tartışma programlarının metinleri, bu metinde programın genel akışını gösterir.

Sunucu Destek Metni

Sunucunun program sırasında yapacağı anonsların, programa katılan kişilerin isimlerinin, programla ilgili genel akışın bulunduğu metinlerdir. Ayrıca bu metinlerde, konuklara sorulacak soruların genel hatları da bulunur.

Araştırma Teknikleri

En kısa zamanda, **en fazla** bilgi ile yüklenmiş olarak, konuyu meydana çıkarma metoduna araştırma denir. Araştırma yaparken çok farklı yöntemler kullanılabilir.

Bu tip programlarda, toplumun gündeminde olan konular ele alınmalıdır. Bu konular toplumsal, siyasal, ekonomik vb. olabilir. Bu konuların araştırılması, ekip tarafından yapılmalıdır.

Yayın Politikaları

Yayın politikası, bir yayıncı kuruluşun yayınlarının içeriğini belirleyen temel göstergedir. Yapılan yayının toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel olarak, dünyaya bakışı ve bu bakış doğrultusunda yayınlanmasıdır.

MÜZİK-EĞLENCE, YARIŞMA VE AKTÜALİTE PROGRAMLARININ ÖZELLİKLERİ

Müzik-Eğlence ve Yarışma Programlarının Özellikleri

Eğlence programları genellikle müzik, komedi, yarışma, dans gibi değişik eğlendirici unsurları bünyesinde toplayan program türlerini dile getirmektedir. Eğlence programlarının temel özelliği, birden çok eğlendirici türden etkinliği bir araya getirmesi olmakla birlikte, bu yapısal unsurlar;

Birlik

Bu program türü, birçok görece farklı etkinliği bir araya getirmekte ve dolayısıyla da bir ölçüde yamalı bohça görünümü sunma eğilimi göstermektedir. Bu sebeple, esas olarak birlik ilkesinin titizlikle gözetilmesi gerekmektedir.

Akiş Hızı ve Doruk Nokta

Eğlence programları, kullandıkları unsurlar bakımından akış hızı ve doruk nokta gerekliliklerini karşılama olanağına sahip programlardır. Bu gereklilikleri karşılamaları, eğlence programlarının başarısının temelini oluşturur. Bu programlar güçlü bir akış hızını sürdürmek zorundadırlar ve bunu gerçekleştirebilmek için özellikle sık malzeme değişimi yapmaları ve malzemelerini bir doruk noktaya ulaşacak şekilde kurmaları gerekir.

Eğlence programlarının başarılı olması için şu özellikleri göz önünde bulundurmak gerekir:

"Birleştirici güç" rolünü yürütebilecek ana karakterlerin seçimi;

- Diğer icracılar, programın temasına uyacak şekilde özenle seçilmelidir.
- Bu programların yerinde sayarcasına kurgulanması asla düşünülemez için güçlü bir akış hızı ve doruk nokta duygusu yaratacak bir dizilme ve yapı lâzımdır.
- İzleyici hedef kitle için önemli olan doyumdur.
- Eğlence programlarında en kolay olarak sağlanan doyum beklentileri; cinsel çekicilik, önem (özellikle büyük ve önemli isimlerin varlığı), güldürü ve yeniliktir.

Yarışma programları: Geniş izleyici kitlelerince, ilgiyle izlenir. Bu ilginin devamlılığının sağlanması, izleyici kitesinin programa katılması ile mümkündür. Stüdyo olanaklarını kullanarak, sınırlı sayıda seyirci programa katılabileceğine göre, kitlenin ilgisinin devamlılığını sağlamak, her kesimden insanın yarışma programına katılmasını sağlayacak bir seçme yönteminin kullanılması ile mümkün olabilir. Ayrıca programcının, televizyonları başındaki izleyicilerle iyi diyalog kurması da gerekir.

Programa katılacak; merak öğesini kışkırtıp, kontrollü gerginlik oluşturma yöntemleri kullanmak da programın izlenme oranını artırır.

Sunucu Destek Metni

Müzik programlarında tempoyu canlı tutacak en önemli unsurlardan biri de sunuculardır. Farklı tür müzik yapan sanatçıları belli bir kompozisyon uyumuyla sunmak ve sanatçılar arasında geçişi sağlamak sunucunun görevidir. Ayrıca programa çağırdığı sanatçıyla şarkı öncesinde kısa bir söyleşi yapmak gerektiğinde, sanatçıya yönelteceği ilginç sorularla izleyiciyi hazır hâle getirecek bir sunucu, programa çok şey katacaktır.

Araştırma Teknikleri

Program konusu ve konuklar hakkında bilgi toplamak için araştırmalar, programın çekiminden önce yapılır. Programdan önce belli bilgilerin toplanması gerekir. Toplanan bu bilgiler doğrultusunda, programın ön hazırlığı yapılır.

Müzik Türleri

Müzik programları, belli bir ana tema çerçevesinde gerçekleştirilmelidir. Birbirinden bağımsız müzik parçalarını, gelişi güzel bir araya getirmekle bir müzik programı gerçekleştirilemez. Bir sanatçının doğum günü ya da ölüm yıldönümü, bir bestecinin ve eserlerinin tanıtılması, belli bir müzik türü hakkında bilgi verilmesi, belirli günler ve bayramlar müzik programlarına ana tema oluşturabilir. Türk sanat müziği, Türk halk müziği, klâsik müzik, pop, caz gibi belli müzik türlerini konu alan müzik programları yapılabilir. Bu tür müzik programlarının hedef kitlesi belli olduğundan, ele aldığı müzik türünü ayrıntılı olarak ele alır.

Aktüalite Programlarının Özellikleri

Kadın Programları

Kadın programları **daha çok** gündüz kuşağında yayınlanan programlardır. Bu programlarda, aile ve kadın konuları ele alınır. Kadınların eğitilmesi, bilgilendirilmesi ve eğlendirilmesi ön plânda tutulur.

Magazin Programları

Televizyon programları içerisinde, belki de **en çok** izleyici kitlesine sahip program türüdür. Programın yapımı, izlemesi kadar zevklidir. Magazin programları, eğlence programları değildir.

Bu yöntemleri dikkatle kullanmak, program yapımcıları için, başarılı aktüalite programları yapmanın yollarını kolaylaştırır.

Hobi Programları

Hobi, insanların ilgi alanlarına göre **daha çok** boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıkları aktivitelerdir. Resim, takı, müzik, süsleme, boyama, dikiş vb. Televizyonda bu tür programlarda, **daha çok** hobiler tanıtılır.

EĞİTİM-KÜLTÜR PROGRAMLARININ HAZIRLIKLARI

Eğitim-Kültür Programlarının Özellikleri

Kitle iletişim araçlarının önemli işlevlerinden birisi de halkı eğitmek ve yeni durum, gelişme ve olgular hakkında bilgilendirmektir. Televizyon ve radyo programlarında, eğitim amacı ön plânda tutulmalıdır.

Tasarım

Hazırlanan programlar, izleyiciye her durumda amaçlanan iletiyi ulaştırabiliyorsa, iletişimci, hazırladığı programla amacına ulaşmış demektir.

Programın oluşum aşamasında belirlenen hedeflerden birisi "programın amacı"dır. İletinin algılanması, belirlenen hedefe ulaşıldığı anlamına gelir.

Plânsız ve amaçsız program yapma olasılığı yoktur. Programın amacını ve hedef kitlesini belirlemeden ve elde edilmek istenen etkinin sınırlarını çizmeden, tasarlanan programın başarılı olacağı beklenemez. Eğitimin yalnızca okullarda yapılacağı yaklaşımı tarihe karışalı çok olmuştur. Eğitim, "örgün ve yaygın eğitim" olmak üzere iki grupta toplanır. İnsanları eğlendirirken, istenen iletilerin de kolaylıkla verilebileceği bilimsel gerçekliktir. Pek çok bilgi, beceri ve davranış kalıbı oluşturulabileceği gibi, yerleşik pek çok davranış kalıbı da değiştirilebilir.

Sunuş

Eğitim-kültür programları hazırlamanın zorlukları vardır. İçeriği gereği resmiyet taşımak zorundadır. Bu resmiyet ölçülü olmalıdır. Önemli olan izleyicinin konuya dikkatini çekebilmektir. Resmiyet dozunda tutulmalıdır. İzleyiciyi ekrandan uzaklaştıracak şekilde asık yüzlü program düzenlemek yerine, içerikte resmi sunumda cana yakın bir tarz benimsenmelidir. Anlatıcı, kolay sağlanacak araç-gereçle konuları anlatmalı, konular yaşamın içinden, örneklerle pekiştirilmeli ve anlatımda yavanlıktan kaçınılmalıdır.

Araştırma Teknikleri

Bir programı hazırlamadan önce; yapacağımız programın türüne ve konusuna göre amacımızı ve hedef kitlemizi belirleyip, bu konularda araştırma yapmamız gerekir.

Bir programın başarıya ulaşması için açıkça tanımlanmış bir hedef izleyici kitlesi olması gerekir. Eğitim programlarında hedef izleyiciyi tanımlamak, genellikle izleyici kitlenin daha özgün olması nedeniyle diğer genel ilgi programlarına göre daha kolaydır. Hedef kitlemizi belirledikten sonra bu kitlenin istek, ihtiyaç ve beklentilerini öğrenmemiz gerekir. Bunları öğrenmek içinde anketler, yoklamalar, yüz yüze görüşmeler yapılabilir.

Amaç ve hedef kitlenin belirlenmesi ve onlar üzerinde yapacağımız araştırmaların sonuçlarına göre programın içeriği, yapım türü, sunumu, kullanılan materyaller belirlenir.

Programı hazırlarken konunun anlatımı için bazı araştırmalar yapılır, bu araştırmalar yapılırken amaçlar belirlenir. Bu amaçlar şöyle sıralanabilir:

Bilgi vermek: Alıcılara yeni bir enformasyon sağlamak.

Uyarmak: Alıcıyı belli bir bilgiyi kabul etme ya da benimseme konusunda yönlendirmek.

Yorumlamak: Alıcıda mevcut bulunan ama kullanmadığı bilgisini ortaya çıkarmaya imkân sağlayan bir bağlam yaratmak.

Eğitmek: Alıcıyı bilgi, tutum veya beceriler edinmede yönlendirmek.

Çözmek: Alıcıyı, hâlihazırdaki durum ile arzuladığı durum arasındaki açıklığı, azaltacak bir çözümü belirleme sürecinde yönlendirmek.

İnandırmak (veya özendirmek): İnandırmak stratejisinde kaynak, alıcının mevcut tutum, inanç veya değerlerinden seçilmiş olanları değiştirme çabasıyla; mantıklı, akla yakın düşünsel ve/veya duygusal çağrılar yapar. "Özendirmek" stratejisinde ise özgün bir istenen aksiyonu gerçekleştirmek için kaynak, tutum, inanç veya inançları "harekete geçirmeye" çalışır.

Bir iddiayı öne sürmek: Kaynak, bu stratejide belli bir önermenin desteklenmesi ya da çürütülmesi yönünde, makul bir örnek öne sürer. İnandırmakla bu stratejinin farkı, hedef ve yöntemlerde yatmaktadır. İnandırma, alıcıyı değiştirmeye çabalarırken; bu strateji öne sürülen örneğin sınanmasını amaçlamaktadır.

Eğlendirmek: Hoşça vakit geçirme ya da dinlenme çabasıyla alıcının dikkat ya da ilgisini çekmeye çabalamak.

Dönüştürmek: Alıcıyı kendine, bir duruma ya da bağlama ilişkin algılarını; gündelik yaşam etkinliklerinde yansıyacak şekilde, yeniden belirlemesini sağlayacak süreçlerle yönlendirilmesidir.

Bu amaçlar ya da benzeri diğer amaçlar, eğitimin hedef aldığı sonuçları belirlemede kullanılmaktadır. Programın hazırlanması ve yapımında içerik için eğitimle ilgili her türlü materyal incelenir, bu konuda uzman kişi ve kuruluşlarla görüşülüp bilgi alınır.

Eğitim ve Kültür Konularının TV Program Formatına Aktarılması

Eğitim-kültür programlarında konu belirlendikten sonra, bu konunun televizyon programına dönüştürülmesi için dış çekimlerden, dramalardan, grafiklerden, anlatımdan vb. yöntemlerden yararlanılabilir.

Programın amacı ve hedefi iyice ve açıkça anlaşıldıktan sonra, programda birliği sağlamak zor olmayacaktır. Ama eitliliği sağlamak zor olabilir. Çünkü eğitim programları genellikle küçük bütçelerle gerekletirilirler. Bu küçük bütçeyle de dış çekim, yapım sonrası geniş kurgu olanakları veya çok sayıda oyuncu ile icracı kullanmak çok zordur.

Program Metni Yazımı

Eğitim-kültür programlarında programın büyük bölümü, konuşma üzerinde devam eder. Bu sebeple hazırlanan program metni ayrıntılıdır. Metinde anlatılan konuya göre bütün ayrıntılar yer alır.

Program örgün eğitim programı ise ders müfredatına göre, ders kitabından veya yapılan araştırma sonucu hazırlanan metne göre program sunulur. Bu tür ders içeriklerinde metin kitaptan alınıp, aynı bir öğretmenın sınıf ortamında ders anlatması gibi izleyiciye ulaştırılır.

Eğitim Türleri

Eğitim çok geniş kapsamlı bir konudur. Eğitimi "örgün eğitim" ve "yaygın eğitim" olmak üzere iki grupta toplarız.

Örgün eğitim, okul çağında bulunanlara, belirlenmiş konularda veya okul eğitimine yardımcı olmak amacıyla verilen eğitimidir. Okul radyosu, Açık lise, Açık öğretim gibi programlar, örgün eğitim kapsamında değerlendirilir. Bu programlarda, okulda plânlanan konuları içeren konular anlatılır.

HABER VE SPOR PROGRAMLARI

Haber ve Spor Programlarının Özellikleri

Haber Programlar

Haber programları; güncel, toplumun ilgisini çekebilecek ya da toplumun ilgisinin çekilmek istendiği konular üzerinde derinlemesine araştırma yapılarak, olayın her yönünün ortaya çıkarılması amacıyla hazırlanır.

Haber programları, düz program çeşidine girer. Düz programlarda, anlatımı ağırlıklı olarak kullanmak, efekt, müzik ve oyunlaştırma (canlandırma) yöntemlerine başvurmamak esastır. Ancak çok zorunlu durumlarda, bu kural dikkate alınmayabilir.

Spor Programları

Spor programları, değişik dallarda gelişen spor olaylarını izleyiciye aktaran programlardır. Daha çok insanların ilgisini fazla çeken spor dallarında programlar hazırlanır. Bu tür programlarda sonuçlara, yorumlara, röportajlara çok fazla yer verilir.

Araştırma Teknikleri

Televizyon haber programları için çalışırken çok dikkatli ve derinlemesine araştırma yapmak gerekir. Olay yeri araştırması ve birinci el tanıklarla görüşmenin yanı sıra, yetkililerden veya konunun uzmanlarından alınacak bilgiler, konu ile ilgili arşiv ve ulaşılması olası kaynaklardan alınacak veriler, varsa konu hakkında daha önce yazılmış yazılar, makaleler, araştırmalar, bilgi ve belgeler program yapımına ışık tutacaktır. Ayrıca hazırlanan haberde yanlış ve yanıltıcı bilgi verme olasılığı oldukça azalacaktır.

Haber ve Spor Programlarının Genel Türleri

Haber programları genelde bültenler şeklindedir. Gün içinde çok sayıda haber bülteni yayınlanır. Bu bültenlerde günün gelişen olayları önem sırasına göre verilir. Yine anî gelişen olaylar, flaş haberler olarak olayın geliştiği anda yayınlanır. Bu tip haberleri çabuk yayınlamak yayıncı kuruluş için önemlidir. Bir kanalda yinede en önemli haber kuşağı, ana haberdir. Ana haberler, akşam saatlerinde yayınlanır. Bu bültende gün içinde gelişen önemli olaylar, ayrıntılı olarak izleyiciye ulaştırılır. Ana haber bülteni, bir kanal için prestij unsurudur. Haber kanallarında ise sadece haber yayını yapıldığı için gün içinde değişik gelişmeler daha ayrıntılı olarak verilir. Ayrıca kanallarda yayınlanan özel haber programları ve güncel konularda tartışma programları da yapılır. Haber programlarında haftanın önemli bir gündem maddesi ayrıntıları ile ele alınarak incelenir ya da daha önce hiç bir yerde yayınlanmamış çok özel ve önemli konular ele alınabilir.

Haber Kaynakları

Bir muhabirin karşılaştığı en önemli sorunlardan biri de haber yapacağı konuyu bulduktan sonra, konuyla ilgili ayrıntılı bilgi alabileceği bir ya da birkaç kaynak bulmaktır. Muhabirin haber yapacağı olayla ilgili derinlemesine bilgi edinmesi ve olaylar arasında sebep sonuç ilişkisi kurabilmesi için nerede araştırma yapması gerektiğini iyi bilmesi gerekir.

Program Metni Yazımı

Haber ve spor programlarında, program bülten şeklindeyse metin, haber anonsları şeklindedir. Anonstan sonra giren haberin metni de muhabirin yazdığı habere göre seslendirilir. Bülten sunucusu, haber anonsları dışında haberle ilgili yorumlar da yapabilir. Bunları önceden yazabileceği gibi o an doğaçlama olarak da söyleyebilir. Yine bülten içinde canlı bağlantılar yapılacaksa sorular önceden hazırlanabileceği gibi, gelen yanıtlara göre yeni sorularda sorulabilir.

REKLAM VE TANITIM PROGRAMLARI

Reklam ve Tanıtım Programlarının Türleri ve Teknik Özellikleri

Reklam medyası olarak çok önemli yer tutan, radyo ve televizyon kanalları ulusal ve bölgesel çapta yayın yapmaktadır. Radyo televizyon reklamları, birkaç ana başlık altında toplanabilir.

Küçük İlanlar

Yalnız sözden oluşan ve radyo müdürlüklerince önceden saptanmış saatlerde, görevli spiker tarafından okunan kısa ilanlardır.

Programlı Reklamlar

Eğlendirici veya eğitici program unsurları ile birlikte, reklam spotlarını da kapsayan ve reklam kuruluşlarınca hazırlanan programlara, programlı reklamlar denir. Bunlar özel veya tüzel kişilerce, kendi reklam kuruluşu tarafından kiralanan saat içinde, özel ve tüzel kişilerin reklam spotları yer alır.

Özel Tanıtıcı Reklam

Reklam kuruluşları veya çeşitli kuruluşlar, tanıtıcı özel bir program yayınlamak üzere radyo ve televizyon kanallarını kiralayabilirler. Bu reklamlar genelde, ürünün özelliklerini ve kullanımının anlatıldığı uzun süreli reklamlardır.

Reklam ve Tanıtım Programlarının Metin Özellikleri

Metin, reklamın en önemli parçasıdır. Sanat direktörü, televizyon ve radyo bölümleri, fotoğrafçı, kameraman ve grafiker bir ekip oluşturarak, metnin hazırlanmasına yardımcı olurlar. Metin yazarlığı, reklamcılığın en başta gelen işlevlerindedir. Birçok reklam yöneticisi, metin yazarlığından yetişmiştir.

Reklam metninin **asıl** görevi, reklamın başarısı için söylenmesi gereken her şeyi, okuyucunun canını sıkmadan önüne sermektir. Metin genellikle,

İlgi çekmeye çalışır,

Gerekli tüm bilgileri anlaşılır ve inanılır bir dille anlatır,

Alıcıyı, malı aratma ve aldırmaya yöneltir.

Görüntü Akış Şeması (Storyboard) Oluşturma

Reklamlar için metin ve senaryo yazıldıktan sonra storyboard oluşturulur. Storyboard her çekim için tasarlanan görüntünün, çerçeve içinde ayrı, basit çizimlerle anlatıldığı filmin resimli öyküsüdür.

Filmde üçyüz çekim varsa, resimli öyküye de üçyüz resim çizilerek çalışılmalıdır. Resimlerin yanlarına, kısa açıklamalar yazılabilir. Resimler sade, basit ve kolay anlaşılır olmalıdır.

Reklam ve Tanıtım Çekim ve Kurgusu

Reklamlarda, fikir yaratılıp senaryo yazıldıktan sonra çekim aşamasına geçilir. Reklam çekimlerinin bütçeleri çok yüksektir. Bu nedenle hiçbir masraftan kaçılmaz. Ürünü iyi bir şekilde tanıtmak ve akılda kalıcılığını artırmak için çekimler önemlidir. Çekim mekânları, dekor, ışık, kostüm ve oyuncular hazırlandıktan sonra çekime geçilir. Görüntüler en güzel ve kaliteli şekilde kaydedilmelidir. Görüntüler değişik açılardan çekilmeli ve hatasız olmalıdır.

ÇOCUK PROGRAMLARI

Çocuk Programlarının Türleri ve Teknik Özellikleri

Bu program türünün hedef kitlesi çocuklardır. Bu bakımdan, çok fazla özen ve dikkatle çalışmak gerekir. Çocuk programları, çocukların düşünsel gelişimine katkı sağlamak amacıyla yönelik hazırlanır.

Bu tür programlar hazırlayacak yapımcıların, konunun uzmanlarına ve danışmanlarına başvurması gerekir. Çocukların algılama, düşünme ve kavramaları gelişim aşamasında olduğundan, programın yapısı farklıdır. Tüm bu konuları programı geliştirme aşamasındayken uzmanların da düşünceleri alınarak düzenlemekte yarar vardır. Yapılacak en küçük bir yanlışlık, ülkeyi teslim edeceğimiz kuşaklarda, kalıcı düşünsel hasarlar oluşturabilir. Televizyon karşısındaki bir çocuğun beklentilerine yanıt verebildiğimiz oranda, program ilk anda çocukların dikkatini çekecek, izlenecek ve etkili olacaktır.

Çocukların geleceğimizi teslim edeceğimiz, yetişmekte olan bireyler olduğu unutulmamalı ve onlara birey olduklarını hatırlatacak biçimde seslenilmelidir. Aksi davranışlar, çocukların kişilik gelişimini zedeler.

Çocuk Programlarının Metin Özellikleri

Çocukların izlemesi için tasarlanmış genel kültür, spor, sanat, eğitim ve eğlence içerikli programlardır. Bu tür programların konuları, çocukların anlayabileceği, sıkılmadan izleyebileceği formatlarda olup, eğlence ve oyun ihtiyacını karşılayan programlardır.

Yazılı ve Görsel Malzeme Toplama

Çocuk programında en önemli aşamalardan biri de çekim öncesinde yapılan hazırlıklardır. Programın türü ve konusu belirlendikten sonra, bu konuda bilgi toplama aşaması başlar. Bu bilgiler yazılı ve görseldir.

Çocuk Programı Çekimi ve Kurgusu

Çevrim Aşaması

Çevrim aşamasında, senaryo tamamlanmış, kahramanlara uygun karakterler veya konuya uygun oyuncu ya da sunucular belirlenmiştir. Diğer yapım ekibi elemanları da eksiksiz veya bütçe olanakları içinde sağlanmıştır.

Çocuk programının çekiminde; ortamı canlandıran renkler, ışıklar, efektler ve müzik vb. kullanılarak çocukların ilgisi çekilmelidir.

Görüntü Düzenlemesi

Çekimleri tamamlanan manyetik kasetlerin kurgusu, kurgu ekibi ile yönetmen tarafından birlikte çalışılarak, senaryoda belirlenen öğelere göre yapılır. Kaba kurgu tamamlandıktan sonra, ortaya çıkan çalışma yeniden izlenir.

Bu aşamadan sonra "Reedit" denilen kısma geçilmiş olur. Çalışmada eksik kalan ya da beğenilmeyen kısımlar için tekrar çekimler yapılarak kurgu tamamlanır.

DRAMALAR VE BELGESEL PROGRAMLAR

DRAMA PROGRAMLARI

Drama Program Türleri ve Teknik Özellikleri

Televizyon izleyicisinin duygusal beklentilerini diğer türlerden **daha fazla** karşılamakta olan drama programları, izleyicilere **daha çok** yaşanabilir konularla seslenir. Bu durum, drama-lara olan ilgiyi artırmaktadır.

Klasik tanımı ile dram sanatı, "Bir ya da birkaç kişinin sahneye uygun biçimde yazdığı, yazınsal değeri olan bir yapıt ortaya koyma sanatıdır." Bu tanıma rağmen 21. yüzyılda drama yapı-tında yazınsal değer olması koşulu aranmamaktadır. Dram ile dramatik arasında da farklar bulunmaktadır. Dramatik, insan yaşamını temel alan ve bu yaşamdaki bir sorunu, bir anıyı, bir düşünceyi ya da bir duyguyu ileten bir durumdur. Dram sanatı ise insanla ilgili konuları sanatsal bir yaratışla canlandırarak üretim işidir.

> TV dizileri

TV dizilerinin temel özelliği, her bölümde aynı ana karakterlere yer vermekle birlikte, her bir macerayı bir bölüme sığdırması, o bölümün konusunu sonraki bölüme taşımamasıdır. Oysa seriyaller (pembe diziler) tam tersine olayları çok sayıda bölüme yayar.

> Seriyaller (pembe diziler)

Seriyaller; kesintisiz akan, tekrar içermeyen, bol malzeme içeren programlardır. Yıl boyu gösterime girer. Bu nedenle çok iyi örgütlenmiş geniş bir yazar ekibinin çalışmasını gerektirir.

Genelde söyle bir hiyerarşik yapılanma söz konusudur:

- ⦿ Sorumlu yapımcı (executive producer) ve sponsorlar
- ⦿ Başyazar
- ⦿ Diğer yazarlar

> Televizyon filmleri

Televizyon için çekilen tek bölümlük filmlerdir. Olayın giriş, gelişme ve sonuç bölümleri tek bölüm içinde ele alınır. Sinema filmlerine benzer fakat yapım maliyetleri daha düşüktür ve daha basit çekilen yapımlardır.

> Belgesel drama

Belgesel yapımlarda işlenen konunun tamamının veya bir kısmının dramatize edilmesidir. Daha çok tarihi olayların anlatılmasında kullanılır, oyuncular ve mekân tarihî olarak düzenlenir. Olayların daha açık ve anlaşılır olması için kullanılır.

> Durum komedisi (sitcom)

Durum güldürüsü, kapalı bir mekân içinde geçen "situation comedy" de denilen komedi türüdür. Olaylar tek bölümde gelişir ve sonuçlanır.

Drama Programlarının Metin Özellikleri

Batı'da drama uygulamalarının oluşması uzun bir geçmişe sahiptir. Akla gelen ilk isim, MÖ 5. yüzyılda dramanın temel ilkelerini kâğıda geçiren Aristo'dur. Asırlar sonra bu **kez** Fransız ve İtalyan Rönesansı'nın yazar ve düşünürleri, Aristo'nun ilkelerini keşfettiler, sonra da onları çağdaş dramanın temelini oluşturacak şekle dönüştürdüler. Aslında tiyatro için geliştirilen bu ilkeler, sonraları üç ayrı alana, diğer bir deyişle üç yeni iletişim aracı olan sinema, radyo ve televizyona da uyarlandı.

Sinemada özellikle Griffith, Pudovkin ve Eisenstein'in çalışmaları önem taşıırken radyo alanında Orson Welles'i anmak gerekir. **1938 yılında** radyolarda yayınlanan Dünyaların Savaşı (War of the Worlds) büyük yankı yapmıştı.

Dramatik bir metnin gelişimi, fikirden bitmiş ürüne kadar uzanan tek ve kesintisiz bir süreçtir. Piyasada bu süreç iki temel dönüm noktası bağlamında değerlendirilir. Genellikle bu iki nokta ürünün pazarlanması bakımından da konsept ve tretman önem taşır. Böylece drama metni yazma süreci konsept, tretman yazma ve çekim senaryosu yazma olarak düşünülebilir. Bu işte çok az kesin kural olsa da genellikle uygulanan ya da kafalar karıştığında geriye dönülen çalışma modeli, bu üç aşamalı çalışmadır.

> Senaryo

Göstermeyi esas alan ve bu nedenle yazım biçimi, kurgulama, zaman, mekân ve diyaloglar gibi teknik açıdan farklı nitelikler taşıyan yazıdır. Diğer edebî türlerden farklıdır. Senaryo yazarının sanatçı kişiliği; öğrenim, kültür, aile, toplum, hayat tecrübesi, araştırma, gözlem, görsel düşünme ve yazabilme yeteneği ile ortaya çıkar.

Bir senaryoda bulunması gereken temel unsurlar:

- ⦿ Kitlesellik: Çok kişi tarafından anlaşılma ve beğenilmedir.
- ⦿ Popülerlik: Güncel sorunları hissettirme, duygusal yönden cezbetme ve asgari müştereklerde buluşmadır.
- ⦿ Özlülük: Özlü ve somut bir yazım biçimi benimseme, sadece görülen ve işitilenlere yer verme, ekranda aktarılamayan şeylerden kaçınma ve dramatik işlevi olmayan sahneleri çıkarmadır.
- ⦿ Mantıklılık: Olaylar ve olayların sıralanışında mantıklı ve tutarlı olma, dramatik yönden kanıtlanamayan rastlantı ve olaylara yer vermemedir.
- ⦿ Görsellik: Görsel yönün detaylı ve somut biçimde yazılmasıdır (Bir kez görmek, bin kez işitmekten iyidir.).
- ⦿ İşitsellik: Diyalog dışında, ses, müzik ve efektin olanaklarını kullanmadır.
- ⦿ İlginçlik: Konunun ilginç olmasıdır.

- ⦿ Seyirciyi göz önünde bulundurma: Önemli olan seyircinin hissettikleridir. Seyircinin olaya katılımı sağlanmalı ancak seyircinin olayları istediğimiz gibi algılayacağı ya da yorumlayacağı konusunda garanti yoktur.
- ⦿ Gerçekçilik: Olayların gerçek hâliyle yansıtılmasını ya da gerçek olaylardan yola çıkılmasını değil filmdeki olayların izleyiciye gerçekçi gelmesi anlamında gerçekçiliktir.
- ⦿ İnanılabilirlik: Somut olayların inanılır biçimde sunulması ve karakterlerin kişiliklerine uygun biçimde davranmalarınıdır.
- ⦿ Didaktiklikten kaçınma: Senaryo ders vermeye başladığında itici olur. Yargınızı doğrudan izleyiciye bildirmektense izleyicinin bu yargıya ulaşacağı bir öykü yapısı kurulmalıdır.

Sürekli ilerleme yasası:

Senaryoya bir yapı/yapılanma olarak bakılabilir. Bu yapının bir başı, ortası ve sonu vardır. Üçlü yapıda **en az** iki temel dönüm noktasına ihtiyaç vardır. İlk temel dönüm noktası, başlangıç bölümünde yer alır ve çatışmayı kilitler. İkinci temel dönüm noktası ise orta bölümün sonunda ya da sonuç bölümünün başında yer alır ve çatışmayı çözer. Kısacası giriş bölümünde sorun ortaya konulur, gelişme bölümünde çeşitli boyutlarıyla sergilenir ve sonuç bölümünde çözülür.

Senaryo (drama) unsurlarında çatışma

Filmin itici gücüdür. Senaryoya başlarken önce çatışmayı saptamakta yarar vardır. Çatışma, öncelikle bir sorun demektir. Metne bir sorun saptanır. Senaryo metni, zaman zaman daralan, zaman zaman da genişleyen bir problem olarak görülebilir. Çatışma mutlaka çözülmelidir. Çatışma, temelde iki ya da **daha fazla** gücün karşılaşmasıdır.

Değişik türlerinden söz edilebilir:

- ⦿ İnsanın insanla, doğayla, kendisiyle, toplumsal çevre ile çatışmasıdır.

Çatışma çeşitli anlamlarda bulunur:

- ⦿ En genel anlamıyla bir zıtlıklar ağı olarak iyi-kötü, doğa-kültür gibidir.
- ⦿ İkinci anlamıyla ise çatışma, bir öykü çizgisi başlatandır. Çözüm bekleyen bir durumdur.
- ⦿ Aşılması gereken bir engeldir.
- ⦿ Yanıt verilmesi gereken bir meydan okumadır.
- ⦿ Giderilmesi gereken bir sorundur.
- ⦿ Ortadan kaldırılması gereken bir tehdittir.
- ⦿ Verilmesi gereken bir karardır.
- ⦿ Kurtulunması gereken bir baskıdır.
- ⦿ Yeniden kurulması gereken bir denge gibidir.
- ⦿ Çatışmanın doğurduğu bu amaç, çoğu kez hem karakterin hem de öykünün amacı olarak gözükür.

Doruk nokta

Doruk nokta, genellikle filmin sonunda yer alır. Senaryo dendiğinde akla gelmesi gereken ilk iki şeyden birisi çatışmaysa diğeri de doruk nokta olmalıdır. Olay örgüsünü oluştururken doruk nokta daima göz önünde tutulmalıdır. Doruk nokta mutlaka birilerinin ölmesini gerektirmez.

Çoğunlukla zorunlu sahneden meydana gelir. Mutlaka fiilî bir durum olmalıdır, sözle ya da diyalogla geçirilmemelidir. Çözüm izleyicinin zihninde tamamlanmaya bırakılmamalıdır, mutlaka gösterilmelidir.

Tema

Her senaryoda bir tema vardır. Tema, senaryoda sunulan ana düşüncedir. Bu genellikle yaşamla, onun anlamıyla ya da insanlık durumuyla ilgili bir düşüncedir. Bu aynı zamanda, yazarın savunduğu ya da iletmek istediği bir düşüncedir. Tema genellikle evrensel konularla ilgilidir. Aşk, cesaret, hırs, ölüm, yabancılaşma, sorumluluklar gibidir.

Tema, kısa tanımlamalarla karşımıza çıkar.

- ⦿ Aşk, her şeye kadirdir.
- ⦿ Tüm insanlar kardeştir.
- ⦿ Suç, cezasız kalmaz.
- ⦿ Savaş, bir cehennemdir.
- ⦿ Aşk acısının ilacı yoktur.
- ⦿ Kadere karşı çıkılamaz.
- ⦿ İyiler daima kazanır.
- ⦿ Kıskançlık, insanın yıkımına neden olur.
- ⦿ Acımasız ihtiras insanı yıkıma sürükler.

Temanın etkili sunuluşu için tema filmin bütünü tarafından tanımlanmalıdır. Bir film sadece "Savaş bir cehennemdir." demez. Bize savaşın bir cehennem olduğunu gösterir.

Karakter

Senaryo yazarlığında karşılaşılan en büyük sorunlardan biri, etkin ve ilginç karakterler geliştirme sorunudur.

Öykü, çatışma içindeki karakterlerin eylemlerinden doğduğu için karakter geliştirme meselesi son derece önemlidir. Karakterler doğruysa öykü doğal olarak onların oluşturdukları yapı içerisinde gelişir, olayları kontrol altına almaya ve kendi öykülerini yazmaya başlar.

Psikolojik bir süreç olan "başkalarının duygularını anlayabilme" ve özdeşleşme yoluyla seyirci, karakterlerle sıkı bir ilişki içine girer.

Öykü, sinopsis ve tretman

Senaryonun alt yapısını oluşturur. Senaryo öyküsünün 3-5 sayfalık hâli için sinopsis sözcüğü kullanılır.

Sinopsis, Yunancada "bir bakışta okunabilen" demektir. Bize yapılması planlanan filmin bir sayfada özetini verir. Bu özeti verirken de diyaloglara, ayrıntılı sahne betimlemelerine vb.lere yer vermez. En kısa ve genel hâliyle filmin konusunu, filmde olup bitenleri anlatır.

Sinopsis genellikle iki paragraftan oluşur. Birinci paragrafta; olayların geçtiği yer ve zaman, genel durumun bir betimlenişi, ana karakterler, filme ivme kazandıran sorunsal ya da çatışma konusu yer alır. İkinci paragrafta, çatışmayı ilerleten ya da şiddetlendiren temel bunalım ve krizler, bütün bunların ilerlediği doruk nokta ve çatışmanın çözülme biçimi yer alır.

Tretman, senaryonun 10-15 sayfalık özetidir. Sinopsisten **asıl** farkı; filmde neyin, nasıl anlatılacağını belirlemesidir.

Sahne ve sekans

Filmler, sahne ve sekanslardan oluşur. Sahne; zaman, mekân, olay, tema/motif, içerik, kavram ya da karakter gibi araçlarla birleştirilmiş, tek ve kesintisiz bir dramatik eylem içeren bir birimdir. Genellikle birbirleriyle ilgili çekimler dizisinden oluşur. Ancak tek bir çekimden de oluşabilir.

Sekans ise birbiriyle ilişkili olan sahnelerin bir araya gelmesiyle oluşur. Sekansı oluşturan sahneler, farklı olayları ele almakla birlikte, sekans kendi içinde yine de bir bütünlüğe sahiptir.

Sahnenin işlevi

Sahnelerin temel işlevleri; mekân oluşturmak, atmosfer yaratmak, tema ya da tez sunmak, karakter ya da ilişkiler hakkında açıklama yapmak, bir olay çizgisini başlatmak, ilerletmek ya da sonlandırmaktır.

Zaman ve mekân geçişleri için ise genellikle kısa ara sahneler kullanılır. Bazen de gerilimi düşürmek ve izleyiciyi rahatlatmak için dinlenme sahneleri konulur. Bazı sahnelerin işlevi, hızlı bir kurguya yaslanarak gerçekte çok uzun süreleri kapsayan olayları kısa görüntülerle özetlemektir.

Sahnede yapılan belli başlı yanlışlar:

- Sondaki boşluk duygusu
- Mantıksız rastlantılar
- Sonuç bölümündeki hatalar
- Açıklamalı diyalog (tasvir)
- Kişilerin yanlış kullanılması
- Gerçeğe aykırılık
- Zayıf öykü ve dramatik yapı
- Olacakları önceden duyurma

Çekim İzinleri İçin Metin Hazırlamak

> Çekim izni alınması

Projenin gerçekleşmesi çekimin yapılacağı kişi ve mekânlardan izin alınmasına bağlıdır. Bu nedenle işe başlamadan önce gereken izinler alınmalıdır. Eğer izin alınamıyorsa çekim gerçekleşmeyecektir.

Drama Çekimi ve Seslendirmesi

> Çekim öncesi reji toplantısı

Yönetmen, teknik meslek gruplarının sorumluları ile reji toplantı düzenleyerek yapacağı çekim hakkında ekibe genel bilgi verir. Bu bilgi ilk toplantı, proje konusunun ne olacağı ve hikâye hakkındadır. Sinopsis, senaryo ve konuyu açıklayacak mekân resmi, deneme çekimi, görüntü materyaller, oyuncular, karakterler ve filmin atmosferi hakkında genel bilgileri anlatır.

> Çekimin yapımı

Kameraman ve yardımcıları kamerayı kurar, hazırlar, ışığı pozometre ile ölçer, yansıtıcıları gereken yerlere koydurur. Sesli çekim yapılırken (eşlemeli sesli) sesçi de ses kayıt cihazını ve mikrofonlarını hazırlar. Oyuncular, teknik ekip ve dekor hazırdır. Yönetmen önce bir prova yaptırır. Prova sırasında kameraman ve yönetmen kompozisyonu kontrol eder. Prova bitince gerçek çekime geçilir. Burada klaketçi kameranın önünde çekim tahtası ile durur. Yönetmen "kamera" komutu verir, kamera çalışmaya başlar. Klaketçi yüksek sesle filmin adını, çekim sayısını ve alım sayılarını söyler. Açık durumdaki klaket kanadını kapatır. Bu arada çıkan ses daha sonra kurguda klaketin birleştiği kare ile eşleme işareti olarak kullanılır (senkronizasyon).

> Seslendirme

Sesin, çekimden sonra film üzerine kaydedilmesine seslendirme denir. Bazı yabancı dile veya yabancı dilden Türkçeye tercüme edilen filmler, alt yazı yerine dublaj yapılarak oyunculara uygun karakterler tarafından seslendirilir.

Drama Kurgusu

Kurgunun evreleri

- ⦿ Kurgucu senaryoyu okumuş ve filmin öyküsünü kabataslak da olsa öğrenmiş olmalıdır.
- ⦿ Kurgucu filmin hiçbir bölümünü kesmeden baştan sona seyretmelidir. Uzun metrajlı filmler sahne sahne seyredilmelidir.
- ⦿ Senaryosuz çekilen kısa televizyon filmleri özellikle haber filmleri kurgucuya tanıtılmalıdır. Kurgucu kesmeye başlayacağı filmin konusunu (elinde senaryo yoksa) özellikle öğrenmelidir. Senaryosuz çekilen filmlerde yönetmen veya yardımcısı kurguya girmelidir. Bu mümkün değilse çekim sırasını belirten bir not kurgucuya verilmelidir. Kurgucu bu bilgileri alarak teknik işlemlerine başlayabilir.
- ⦿ Kurgucuya ilk iş olarak verilmesi gereken filmin kopyasıdır.
- ⦿ Film parçaları çekim sayılarına ve kenar sayılarına bakılarak senaryoya uygun olarak sıraya dizilir. Bu arada çekimin veya sahnenin tekrarlandığını unutmamalım. Sahneye ait olan bütün çekim planları ve tekrarlar bir araya toplanır.

- ⦿ Bu işlemi yaparken filmlerin başlangıcında kullanılan klaket (çekim tahtası) üzerinde yazılanlara bakılır.
- ⦿ Kaba kurgu yapılır.
- ⦿ Sesli çekimlerde eşleme bu safhada yapılarak ses döşenir.
- ⦿ İnce kurgu yapılabilmesi için tüm bölümler birbirine eklenir.
- ⦿ Sırada ince kurgu vardır. Artık film kurgu bakımından yönetmenin onayına sunulacak bir duruma geliyor demektir. İnce kurguda filmin tüm sahneleri gerekli sıraya girmiş ve sahneler ya da çekimler arasındaki geçişler belirlenmiştir.

Kurgu çeşitleri

- ⦿ Devinim bakımından kurgu: Görüntü öğelerinin en önemlisi harekettir. Sinemada devinim karmaşık bir ögedir ve birkaç kaynaktan doğar.

Kurgudan doğan bir devinim vardır ama kurguyu yalnız devinim çerçevesinde ele alıp incelemek de yetmez.

Kurgunun devinimden başka yönleri de vardır. Sinemada deviniminin kurgudan doğan çeşidi de vardır. Bu devinim, bir çekimden öbürüne geçişten doğan devinimdir.

> Anlatım bakımından kurgu

Anlatım bakımından kurgu denince bir filmdeki konunun anlatılışına, konunun zaman içinde gelişmesine, olguların birbirini izlemesine kurgu yardımıyla verilen biçim anlaşılır. Kurguyla sağlanan bu anlatım düzenlemesi filmin tümü için olduğu gibi belli bölümleri için de geçerlidir. Anlatım bakımından, kurgunun bütün öbür çeşitlerinden çok daha büyük ölçüde, bir filmin yapısı, anlatılışı da değişir.

Anlatım bakımından kurgunun başlıca beş çeşidi vardır. Bunlar düz anlatım, geriye dönüş, ileriye atılış, koşut gelişim ve zamandaş gelişimdir. Bütün bu kurgu çeşitleri filmin anlatımına değişiklik katan, tekdüzeliği gideren, izleyicinin dikkatini uyanık tutan, anlatımı varsıllaştıran, filmin yapısına zaman ve uzam boyutunun çok çeşitli görünüşlerle katkıda bulunmasını sağlayan işlemlerdir.

> Uyuşum bakımından kurgu

Bir film birçok çekimlerden oluşur. Film çevrilmeden önce bu çekimlerin sayıları ve nitelikleri kurgulama (decoupage) işlemiyle belirtilir. Film çevrildikten sonra da bu çekimler kurgu işlemiyle birbirine bağlanır. Dolayısıyla kurgulama ile kurgu, gerçekte aynı işlemin iki yönüdür.

Her kurgulama, ilerideki kurguya göre; her kurgu, önceki kurgulamaya göre gerçekleştirilir. Fakat kurgulama ile kurgu, aynı işlemin iki yönü olmasına, aralarında sımsıkı bir bağ bulunmasına karşın, birbirine her vakit denk düşmez. Filmin çekimlerle ayrılmış olması; zamanda, uzamda, devinimde olmak üzere birçok görüntü ögesinde bir kesiklik ortaya çıkarır.

Uyuşum, iki komşu çekim arasında çeşitli yönlerden sağlanan birlik, bütünlüktür. Öyle ki kimi zaman kurgulamanın ön gördüğü çekimler bu uyuşum için yeterli değildir. Aralardaki boşluğu doldurmak için bağlayıcı çekimler çevirmek, hatta kimi çekimleri yeniden çevirmek gerekebilir. En önemli uyuşumlar devinimde, uzamda, yönde, bakışlarda, çekim ölçeğinde, alıcı açısından uyuşumlardır.

Bunlara ışıkta, odak uzunluğunda, eşyada uyuşum da katılabilir. Devinimde uyuşum, iki ya da **daha çok** çekime bölünmüş bir devinimin kesiksiz, akıcı bir biçimde görünmesini sağlamaktır.

Tek bir çekimde tamamlanmış devinim için uyuşum söz konusu olamaz. Fakat bir devinim çekimlere bölünmüşse bu uyuşumu mutlaka sağlamak gerekir. Akla gelebilecek ilk olasılığın tersine devinimde uyuşum, devinim bir çekimde bırakıldığı noktadan ikinci çekimde sürdürülerek sağlanamaz.

Kamera her vakit, çizginin bir yanındaki **180 derecelik** açı içinde kalmalıdır (Bu duruma 180° kuralı denir.).

Yönde uyuşum; bir çekimde çerçeve içinde sağdan sola ya da soldan sağa hareket etmekte olan bir varlığın geri dönmediği, yoluna devam ettiği anlatılmak isteniyorsa onu izleyen çekimde ilk çekimde hareket ettiği yönde yol alır görünmesidir. Bu da ancak 180° kuralı uygulanmasıyla gerçekleştirilir.

Işıқта uyuşum, aynı yeri gösteren birbirini izleyen çekimlerdeki ışık şiddeti ve karakterinin birbirine uymasıdır.

Odak uzaklığının ayrı ayrı olduğu mercekler perspektifi bozduğundan, konunun boyunu ve uzamdaki yakınlık ve uzaklığını değişik gösterdiğinden önemlidir.

Eşyada uyuşum, aynı yeri gösteren çeşitli çekimlerde, **asıl** filme çekilen konunun uzam ve zamandaki yerini belirten nesnelere hep aynı yerde bulunmaları sonucu ortaya çıkar.

> Sayı bakımından kurgu

Sayı bakımından kurgu, belli bir filmdeki çekimlerin sayısı ile ortaya çıkar. Filmlerin sürelerinin belirli bir sınırı aşmadığı bilinmektedir. Bu belirli süre içinde yer alacak çekimlerin sayısı da ancak bu sınırların elverdiği ölçüde değişebilir.

Uzunluk bakımından kurgu ile sayı bakımından kurgu arasında sıkı bir ilişki vardır. Çünkü bir filmde ne denli uzun çekim kullanılırsa çekim sayısı da o denli azalır. Film az sayıda uzun çekimlerden oluşur. Bunun tersine bir filmde ne denli kısa çekim kullanılırsa çekim sayısı o denli artar çünkü film çok sayıda kısa çekimden oluşur. Çekimlerin sayısının az ya da çok oluşu hem film türüne hem de sinema adamının deyişine bağlıdır.

BELGESEL PROGRAMLAR

Belgesel Programların Türleri ve Teknik Özellikleri

> Haber belgeseli

Haber niteliğindeki bir olayın, gelişim safhalarının değiştirilmeden sade bir şekilde direkt olarak verildiği belgesellerdir. Belgelerin derlenerek bahsi geçen konunun derinlemesine araştırılmasından ve ilgili belgelerin kaynak olarak ispatlanmasından yola çıkılarak hazırlanır. Sonuç seyirciye bırakılır, yorum yapılamaz. Geleceğe yönelik varsayımlar da dikkat edilerek hazırlanır.

Gerçeklerin gizlenmeden objektif bir bakış açısıyla gözler önüne serildiği belgesel türüdür.

> Gezi belgeseli

Güncel olayların geçtiği veya dünya üzerinde fazla bilinmeyen bölgelerin tanıtıldığı filmler gezi belgeselidir. Belgesel filmlerin önemli bir dalıdır. Bahsi geçen bölgenin tam anlamıyla belgelenmesi ilkesine dayanır. Bu nedenle konunun derinlemesine araştırılması ve göstermek yerine ne olduğunu anlatmak ilkesinin uygulanması gerekir.

> Toplumsal belgeseller

Toplum yaşamı ve geleceğiyle ilgili sorunları tam bir sorumluluk bilinci içinde, yorum yapmadan ortaya koyan belgesel film türüdür. Toplumsal davranışların, eylemlerin ardındaki gerçekleri yasal sınırlar içerisinde araştırarak bu araştırmanın sonuçlarını belgelerle anlatma şeklidir. Yüzeysel veya bölgesel tepkiler işlenirken hepimizin başına bu tip olaylar gelebilir hissi verir. Karşılaştırma yapılabilir.

> Araştırma belgeseli

Araştırma konusunun film aracılığıyla yalın ve dolaysız bir şekilde sergilenmeye çalışıldığı, sanatsal kaygının taşınmadığı belgesel film türüdür.

> Bilimsel belgesel

Genellikle bilimsel araştırma ve bulguların sonuçlarını önceden tasarlanmış bir biçimde örneklendirerek anlaşılması kolay bir şekilde ortaya koyan belgesel türüdür.

> Tarih belgeseli

Tarih belgeselinde tarih içerisindeki gerçeklerin doğruluğu ve anlamı önem kazanmaktadır. Tarihî belgesel filmlerinin amacı; tarihî gerçekleri doğruya uygun bir biçimde yansıtarak değişik toplumların dününü aydınlatmak, bugün ve gelecek için alınması gereken kimi önlemlerle ilgili birtakım sonuçlar çıkarmaktır.

> Propaganda belgeseli

Birey ya da toplulukların belli bir görüş ya da amaç doğrultusunda etkilenebilecekleri biçimde bilgilendirilmesi olarak niteleyebileceğimiz propaganda, zamanla belgesel sinemanın temel amaçlarından biri olmuştur.

> Derleme belgesel

Önceden yaşanmış olaylarla ilgili elde bulunan belge ve filmlerin kurgu yardımıyla yeniden düzenlenerek değişik bir anlayış içerisinde sunulmasıyla ortaya çıkan belgesel film türüdür.

> Arkeoloji belgeseli

Bilimsel araştırma belgeseli konusuna giren ve arkeoloji konusunu ele alan belgesel türüdür. Günümüzde yaşamayan bir kültürden veya nesli tükenmiş bir canlıdan arta kalan belgelerden yararlanır ve bilimsel araştırma belgeselinin kullandığı metotlarla hazırlanır. Gerektiğinde animasyonlar kullanılır.

> Spor belgeseli

Konu spor da olsa belgeselin mutlaka bir öyküsünün olması gerekir. Bir taraftarın günlük yaşantısında konuyla ilgili başından geçen olayları, onun duygu ve düşüncelerini, karşı fikirlerle çatışmasını, arkadaşlarıyla takımını konuşmasını, maça gitmeye hazırlanışını, maç sırasındaki tepkilerini ve maçtan sonraki duygularını içine alan bir öykü içinde, bir futbol takımının anlatılması spor belgeselidir.

> Belgesel sinema

Belgesel film çeşitlerinin çekim tekniği en zor olanıdır. Hatta sinema çeşitlerinin doruk noktası belgesel sinemadır. Belgesel sinema, belgesel değil sinema türüdür.

Belgesel Programların Metin Özellikleri

> Sinopsis hazırlığı

Filmin konusu belirlendiğinde ve gereken araştırmalar sonucunda elde edilen belgeler değerlendirildiğinde ortaya çıkan bilgilerden bir sinopsis oluşturmak gerekir.

> Senaryo hazırlığı

Çekim konusu belirlendikten sinopsis hazırlandıktan sonra çekim senaryosu yazılır. Artık çekim senaryosu filmin giriş, gelişme ve sonuç olarak nasıl sürececeğini belirler. Olayların gelişimi, diyaloglar ve müziğin giriş çıkışlarından kamera hareketlerine kadar senaryoda belirlenir.

İngilizce'den "hikâye tahtası" olarak tercüme edilse de "hikâyenin çizimi" olarak adlandırılabilir. Proje konusu belirlendikten sonra akıldaki resimlerin görselleştirilmesi amacıyla çizilen karalamalar, çekilen fotoğraflar veya yapılan renkli resimlerdir.

Çekim ve Araştırma İzinleri İçin Metin Hazırlamak

Çekim izni birkaç boyutta olabilir. Öncelikle röportaj yapmak için seçilen kişilerden ön araştırmada çekim izni alınmalıdır. Resmî kurum niteliği taşıyan müze, açık hava müzeleri, tiyatro, cami, park, millî park gibi yerlerde yapılacak çekim için bakanlıklardan, ilgili resmî dairelerden, özel durumlarda müdür ya da halkla ilişkiler müdürlerinden resmî izin almak gerekmektedir. İzin yazışmaları gibi bürokratik işlemlerin uzun sürebileceği hesap edilerek çekim günleri belirlenmelidir.

Yazılı ve Görsel Malzeme Toplama

Çekilecek konunun saptanması ve sınırlarının belirlenmesi:

Şahit olduğumuz bir olaydan veya okuduğumuz bir romanın konusundan ilham alarak film çekmeye karar verdik. Önce konu tam olarak belirlenmeli ve sınırları çizilmelidir. Konunun belirlenmesi için de araştırma yapmak gerekir.

> Kısa film çekimleri

Çekimi yapılacak hikâyeye belirlendikten sonra hikâyenin geçeceği mekânlar belirlenir. Mekânlar gezilerek fotoğraf ve görüntülü çekimleri yapılır, ayrıntıları oyunculara ve teknik ekibe göstermek için kayıt altına alınır.

Mekânlarda kullanılacak eşyalar uygun değilse gereken eşyaların temin edilebilmesi için araştırma yapılmalıdır.

Mekânlarda ve filmde kullanılacak aksesuarların belirlenerek çekimden önce temin edilmesi gerekir.

Çekimde kullanılacak malzeme ve aksesuarların mekâna taşınması ve işi bittiğinde yerine kaldırılması için gereken araç ve kişiler temin edilir.

Filmi gerçekleştirecek oyuncular tespit edilir ve kendileri ile sözleşme yapılır. Çekim süresince oyuncular için araç da ayarlanmalıdır.

Film için önemli seslerin nasıl kayıt edileceği, ışığın nasıl yapılacağı, elektrik gücü ve kaynağı tespit edilmelidir.

Belgesel Çekimi ve Seslendirmesi

> Çekim sırasında izleme ve değerlendirme

Çekim sırasında yönetmen, görüntü yönetmeni ve yönetmen yardımcıları çekimi monitörden izlemelidir. Ancak bazen özel durumlar olabilir ve çekilen plan izlenemez. Çekilen her planın çekimden sonra geri alınıp izlenmesi de mümkün değildir. Bu, çekim sırasında zaman kaybı yaratacaktır. O sırada devam eden olaya "dur" denilemez. Çoğu zaman da teknik nedenlerden dolayı monitör kurulamayabilir.

> Seslendirme

Seslendirmede farklı yöntemler kullanılır. Bunlar:

– Görüntü üzerine ses bindirme

Dış ses (spiker): Bu konuda bir anlatıcı (narrator), yazarın sesi ya da katılımcılardan birinin sesi (görüntüde olabilir ya da olmayabilir) bilgi aktarır, olayı anlatır.

Eş zamanlı (senkronize) ses: Film çekimi yapılırken aynı zamanda eşlik eden seslerdir.

–Müzik

Ses efektleri: Çekim yapılırken mevcut doğal ve atmosferik seslerdir.

Sessizlik: Sesin sürekli yokluğu filmin akışında güçlü bir değişiklik yapar, görüntüde olanlara dikkati çekmeye katkıda bulunur. Belgesel film seslendirmelerinde ses eşleme sürecinde dikkat edilmesi gereken en önemli kural, görüntü ile sesin senkron tutmasıdır. Kapı kapandıktan bir saniye sonra duyulan kapı kapama efekt sesi ne kadar yersiz düşerse diyalogların görüntüdeki ağız hareketlerine uymaması da o kadar istenmeyen bir durum yaratır. Ses eşlemede en hassas konu diyalogların ve ses efektlerinin senkron tutmasıdır. Doğal efektlerin korunması isteniyorsa çekim aşamasında sesli çekim yapmak gerekir. Sonradan bindirilen arşiv efektleri belgesellerin gerçekliğini bozar.

Anlatıcı (Narrator): Anlatıcı kullanmadan kendi öyküsünü kendisi anlatan belgesel filmler en idealidir ancak anlatı kaçınılmaz ise yazılı ve senaryolu bir anlatının mı yoksa doğaçlama bir anlatının mı daha iyi olacağına karar vermek gerekir. Tüm film dillerinde olduğu gibi anlatının izleyici tarafından hemen özümseenecek biçimde hazırlanmasına dikkat etmek gerekir. Görüntüde zaten açıkça görülen bir şey (çok özel ve otantik değilse) **bir kez** de sözcükle ifade edilmemelidir. Ses efektlerinin duyulması gereken yerlere dikkat edilmesi gerekiyorsa konuşma ve müzik kanalları hafifletilmelidir.

Efekt eşleme: Belgesellerde doğal ortamdan gelen efekt sesleri filme önemli ölçüde gerçeklik duygusu katmaktadır. Çekimler sırasında genellikle kamera mikrofonunun açık tutulması gerekmektedir. Ancak istenmeyen gürültülerin bulunduğu ortamlarda çekim yapılması gerekiyorsa sessiz çekim yapılır, uygun efekt sesleri kaydedilerek sonradan insert girilebilir.

Müzik Eşleme: Film müziğinin seçimi de önemli öğelerden biridir. Müzik seçiminde yapımcının dikkate alması gereken önemli nitelikler şöyle sıralanabilir:

- ⦿ Filmin müziği istenmeyen, gerekli olmayan, yapay duygular aşılammalıdır.
- ⦿ Müziğin seçimi filmin konusuna ya da karakterlerine uygun olmalıdır. Filmden ve karakterlerden uzaklaştırmamalıdır.
- ⦿ Müzik izleyicinin neler izleyeceğinin sinyallerini vermelidir.
- ⦿ Unutulmamalıdır ki kötü müzik kullanmaktansa hiç kullanmamak daha iyidir.
- ⦿ Müziği ve sesi eşlemeden önce mutlaka ön izleme yapılmalıdır.

Belgesel Kurgusu

Film yapımı bir anlamda uzun bir kurgulama sürecidir. Herhangi bir tema, konu ya da kişinin yaşamını çekmeyi düşündüğünüzde kurgunuz başlamaktadır. Olası görüntüleri, sekansları zihninizde hayal eder, daha sonra düşündüklerinizi yönlendirerek belli görüntüleri ve sesleri çeker, en son olarak da kurgu odasındaki seçme/birleştirmeye götürürsünüz. Kurgu, kame-rayla dış ve iç mekânlarda, stüdyolarda kaydedilen her türlü görüntünün; konuya, senaryoya, konunun önemine ve özelliğine uygun olarak senaryoda belirtilen kural ve yöntemlerle yaratıcılık da katılarak birbiriyle uyum içinde sıralanması işlemidir. Anlam içerik ve biçim yönünden uyumlu bir ilişki içinde olan görüntüler, kurgu süresi içinde süreklilik göstermelidir. Görüntülerin zaman ve mekân bütünlüğü içinde olmaları, birbirlerini izlemeleri görsel bir ritm yaratmaktadır. Bu ritm bazen hızlı bazen de yavaş seyreder. Video kliplerde ise müziğin ritmine göre görüntüler eklenmektedir.

Haber belgesellerin ilk öncüsü Dziga Vertov daha 1920'lerde görünen dünyanın yeniden düzenlenmesinde kurgunun temel bir rolü olduğuna dikkati çekmekte ve kurgunun **altı** aşaması olduğunu ortaya koymaktadır.

1. Gözlem sırasındaki kurgu
2. Gözlemden sonraki kurgu
3. Film çekimi sırasındaki kurgu
4. Çekim sonrası kurgu
5. Ölçümlü kurgu
6. Final kurgu